

Najbridkeje pa mi je, kadar me našinci bolj ali manj rahlo potipljejo in na poskušnjo devajo mojo občutljivost. Doslej ni nihče trdil, da tiska tiskarna meni ceneje kakor drugim; torej vidite, da moram v tej stvari zastopati najprej prid »Dom in Sveta«, potem tiskarne. Naj bi imela tiskarna milijone, to dobri stvari koristi le toliko, kolikor izda ali podpira dobrih, lepih knjig. Tiskarna je sredstvo, tiskovine so namen.

Vem dobro, da se mojemu listu očita mlačnost, morda še kaj hujšega. Rečem pa le: Z nobeno rečjo ne ustrezemo nasprotnikom toliko in ne udarimo sami sebe toliko, kakor če nehamo z »Dom in Svetom«. Vsakdo mi bo priznal, da sem delal za dobro stvar nesebično. Če danes neham, neham brez lastne sramote.

Ne zamerite: Malo bolelo me je, da se smatra »Dom in Svet« kot nekaka ptuja stvar. Torej — prevzemite ga in naredite ž njim, kar hočete. Če pa tega nočete, idite mu na roko toliko, kolikor menite, da je vreden podpore od Kat. tiskovnega društva. Četudi ne prinaša pridig, vendar misijonari po svoje med mladino in olikanci. Povprašajte pa moje dijaške poverjenike zastran naročnine, povedó Vam o zlatem studencu, iz katerega Vam lahko plačam stotake za črke.

Res »Dom in Svet« nima deficita doslej. Tudi ga ne bo imel, dokler morem sam delati in dokler mi kaj pišejo prijatelji zastonj. A vsi nečejo in ne morejo. Pa tudi žalostno je, ko je treba ravnati vedno na podlagi »Bog platil«

To pismo je jako značilno. V preprostih besedah izraža nekaj programatičnih točk o težkem, kočljivem delokrogu krščanskega leposlovnega lista, ki bodo vedno v veljavi, opozarja na neiz-

bežne težave, ki bodo vedno obstajale, naj urejuje tak list kdorkoli; dotakne se gmotnega vprašanja pisateljev in umetnikov, ki je danes še hujša odprta rana, nego je bila tedaj.

Moj pokojni prijatelj si je bil vedno svest svoje odgovornosti pred Bogom tudi za svoje pisateljsko, umetniško delovanje. Ko je potoval po Sveti deželi, je prišel v Nazaretu tudi v svetišče, kjer se hrani mizica svete Družine. Na to mizico, kakor sam pravi v svojih potnih zapisnikih, je položil knjižico, kamor je zabeleževal svoje spomine s pota, in tam na mizici zapisal besede: Domine, ego promitto, semper me scripturum ita esse, ut super tuam mensam scriptum non dedecens sit.

S tem programom nam je Fr. Lampe ostavil svoj list, tega načela se je list vedno držal in v moči te ideje napredoval, da lahko vesel proslavi svojo tridesetletnico.

Kadar je ob vsakem novem letu prinesla marijaniška prednica s. Lidvina direktorju Lampetu kot novoletno darilo krasno vezan letnik »Dom in Sveta«, ga je vzel Lampe z nežnim veseljem v roke, božal je knjigo, kakor oče svojega novorojenca, listal je po njem in ga položil k prejšnjim letnikom z radostnim nasmehom: »Veliko duševnega dela je v njem!«

Vsaj nekaj isker takega neskaljenega veselja želim ob tej slovesni priliki vsem urednikom, so-trudnikom in naročnikom »Dom in Svetovim«.

Pred rojstvom Dom in Sveta.

Viktor Steska.

Poznejši profesor dr. Franc Lampe je kot bogoslovec ustanovil v ljubljanskem duhovskem semenišču pisateljsko društvo z imenom Cirilsko društvo. Kakor že ime pove, je imelo društvo namen, vzgajati bogoslovce za pisatelje v duhu sv. Cirila, ki bi pisali v slovenskem jeziku in v katoliškem zmislju. Udje so se zbirali po enkrat na teden, čitali svoje leposlovne in znanstvene spise in jih ocenjevali. Dr. Franc Lampe se je teh sestankov vedno z veseljem udeleževal, tudi še pozneje, ko je bil podvodja in profesor bogoslovja.

Tisto dobo so izhajali štirje slovenski leposlovni listi: »Ljubljanski Zvon«, »Kres«, »Slovan« in »Vrtec«. Toda slovenska javnost še ni bila toliko probujena, da bi mogla vzdržavati toliko listov. Vsem tem listom je več ali manj trda predla za primerne spise, pa tudi za zadostno število naroč-

nikov. Najprej je omagal »Kres«. Do l. 1886. je bil leposloven in znanstven list. To leto se je prelevil v »poučen in znanstven list«. Pa tudi ta prapor ga ni rešil. Na koncu tega (VI.) letnika sporoča uredništvo in založništvo dne 31. oktobra 1886:

»Ko smo lansko leto, oziraje se na domače literarne razmere, pretvorili Kres v znanstven list, vodilo nas je prepričanje, da je neobhodno potrebno, našo znanstveno literaturo v višji meri gojiti, kakor se je to godilo do sedaj. V svesti smo si bili vseh težkoč, ki stopajo pri nas samostalnemu znanstvenemu časopisu na pot. Te ovire se še niso pri Slovencih niti od daleč ne odstranile in preteklo še bode marsiktero leto, predno se ojači na domačih tleh znanstveno delovanje. — Razni vzroki nas silijo tedaj naznaniti tukaj slavnemu p. n. občinstvu, da ustavimo s šestim letnikom svoj list.«

Za »Kresom« je prišel na vrsto »Slovan, ilustriran leposlovni list«, ki je prenehal s četrtem letnikom. Lastnika tega lista Ivan Hribar in dr. Ivan Tavčar naznanjata v zadnji številki, str. 384., dne 20. decembra 1887:

»Denašnja številka je zadnja številka »Slovanova«.

Želela sva ohraniti Slovincem prvi redno ilustrirani list, a ni nama bilo mogoče. Prva tri leta delovala sva oba marljivo pri listu, morebiti celo na škodo stanovskim svojim dolžnostim. Delovala sva rada, ker sva se trudila za idejo, katera nama je bila in nama ostane vse življenje zvezda vodnica. Poleg tega truda pa sva imela tudi denarnih žrtev, kajti slike so stale ogromnega denarja. Dasi se »Slovana« nikdar ni tiskalo izpod 900 izvodov, vendar niso zadoščevali dohodki, da bi se bili pokrivali troški, in do danes, ko preneha izdajati list, naraslo nama je izgube 1952 goldinarjev. Večjih žrtev se od naju, katerima Rojenice niso sipale zlata v zibel, ne more zahtevati.« —

Imeli smo torej le še dva leposlovna lista: »Zvon« in »Vrtec«.

Ta trenutek se je zdel gorečemu domoljubu dr. Frančišku Lampetu ugoden, da bi ustanovil nov list. V ta namen namigne Janezu Ev. Kreku kot predsedniku Ciriškega društva, naj skliče sestanek, ker bi rad povedal nekaj važnega. Shod se je vršil pred božičem, 24. decembra 1887 ob 10. uri dopoldne.

Profesor dr. Lampe pozdravi zbrane ude in izpregovori nekako tako:

»Dragi gospodje! Prosil sem Vas, da bi se danes izredno sešli, ker Vam nameravam razodeti važen namen, ki pa še ne sme priti v javnost, dokler ne dozori. V Ciriškem društvu se je marsikaj dobrega in koristnega sklenilo, zato upam, da bo tudi uspeh današnjega posveta blagodaren.

Naše leposlovno in znanstveno delovanje nima posebne sreče. Lani je izdihnil »Kres«, pred dnevi je naznanil »Slovan«, da ne bo več izhajal. Slovinci pa ne smemo propadati in nazadovati, naše geslo marveč bodi: Kvišku in naprej! Kaj naj torej storimo? Prišla mi je misel, da bi pričel z novim listom. »Zvon« je namenjen bolj inteligenci, »Vrtec« mladini; za dijake in srednje stanove pa nimamo lista. Kako prav bi došel tak list! Gradiva bi mu ne primanjkovalo, saj se že udje Ciriškega društva letos tako pridno sučejo, da me ni strah z listom pričeti. Ščasoma pa dobi list še novih sotrudnikov in uspeh nam je zagotovljen. Kaj pa z naročniki? Za te sem nekoliko bolj v skrbeh, vendar me navdaja veselo upanje.

Preden pa začnem to idejo izvrševati, Vas prosim, da bi mi izjavili svoje mnenje.«

Besedo je najprej povzel Janez Ev. Krek: »Nameravani list bi bil gotovo koristen in potreben. Kako dobro bi bilo, da bi imeli dijaki list, ki bi jim bil primeren in ki bi jih v leposlovju in znanstvu vodil po pravem tiru. V tem oziru misel pozdravljam. Drugo vprašanje pa je: Ali bo našel list med dijaki naročnikov in prijateljev? Po mojem mnenju ne. Naši dijaki so na »Zvon« tako navezani, da bi jim manjši list, in tak bo novi list vsaj v začetku, ne ugajal, zato ga ne bodo naročali in tudi ne brali. Če pa med dijaki ne bo imel naročnikov, jih dosti tudi drugje ne bo našel. Zato list gmotno ne bo mogel izhajati.«

Te besede so nas druge osupnile. Bili smo drugega mnenja. Svojim nadam smo dajali duška in zagotavljali profesorja dr. Lampeta, da se bodo dijaki zlasti njim namenjenega lista prav radi oprijeli, posebno ako ne bo predrag, ker dijaki sicer nimajo denarja, pač pa dovolj gorečnosti in navdušenosti.

Profesor dr. Lampe je bil z našimi izjavami zadovoljen. Opomnil nas je še enkrat, naj razgovor ostane za sedaj zaupen, dokler se ustanovitev lista ne obistini. Če se pa list ustanovi, upa, da najde prav v tem krogu najčilejše podpornike in sotrudnike.

Teden pozneje, na Silvestrov dan okoli 11. ure, srečam prof. dr. Lampeta. Ustavi me in z veseljem pove, da je ustanovitev lista zagotovljena, da je knezoškof dr. Missia list dovolil in mu želel srečen uspeh.

Tri tedne pozneje, 20. januarja 1888, je izšla prva številka mladega »Dom in Sveta«. Majhno je bilo dete in drobno, toda zdravo in krepko. Rastlo je, se razvijalo v čilega mladeniča in doraslo do čvrstega moža, ki nas še vedno uči in razveseljuje.

Še nekaj naj omenim. Ko je leta 1891. obhajal pesnik Anton Hribar na Krki svojo novo mašo, mu je hvaležni urednik prof. dr. Lampe pridigoval. Pri obehu je pri napitnici dejal tudi to-le: »Ko sem ustanavljal »Dom in Svet«, mi je dajalo največ poguma delovanje današnjega slavljenca. Imel sem pesnika, priljubljenega v ožjem krogu; upal sem, da ga bo javnost z veseljem pozdravila. Nisem se varal. Ostal mi je skozi štiri leta zvest sotrudnik. Tukaj lahko slovesno rečem: Brez Antona Hribarja bi tedaj tudi še »Dom in Sveta« ne bilo.«

Dr. Fr. Lampetov živahni in za vse dobro vneti duh je že davno strl ilnato ječo in odšel v svoj pravi dom. Mi pa, ki smo ostali na svetu, se ga hvaležno spominjamo in blagoslavljam o njegov spomin.